

STORTINGET

Árv. 473 S

(2022–2023)

Oahpahus- ja dutkanlávdegotti árvalus Stuorradiggái

Died. St. 13 (2022–2023)

Oahpahus- ja dutkanlávdegotti árvalus Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – gelbbolašvuohta ja rekrutteren mánáidgárddis, vuoddoohpahas ja alit oahpus birra

Stuorradiggái

Duogáš

Ráđdehus jahkásačcat bidjá ovdan jahkásaš ovddos guvlui geahčči diedáhusaid Stuorradiggái sámi giella, kultuvrra ja servodateallima birra.

Dál geigejuvvo vuosttaš geardde diedáhus Stuorradiggái sámi giella, kultuvrra ja servodateallima birra mii gieđahallá sihke gealbodárbbu mánáidgárddis, skuvllas ja alit oahpus ja dutkamis ja mánáid, ohppiid, studeantaid ja bargiid rekrutterema buot dásiide oahppovuogádagas.

Ráđdehus čujuha dasa ahte lea dárbbu sámi gelbui, namalassii buori giełldahálddašeapmái ja kulturáddedjupmái, lassin dábaláš formála gelbui hui olu fágasurggiin ja olu surggiin servodagas nugo oahpahas, dearvašvuođas, riektelágádusas ja almmolaš hálddašeamis. Oažžun dihtii positiiva ovdánanbonji sámegeleide, lea rekrutteremis sámi mánáidgárdái ja skuvllii ja sámi giel-laoahpuide ja oahpaheaddjioahpuide čoavddarolla. Stuorradiggediedáhus gieđahallá danne erenoamážit dáid oahpposurggiid.

Diedáhusas lea dilleválddahallan ja čujuha váldo-hástalusaid oažžut eanet sámegele giellageavaheddjiid. Dát leat kompleaksa hástalusat mat gáibidit systemáhtalaš ángirušsama mángga suorggis oktanaga. Dasto diedáhus válddaha proseassaid mat leat jođus, ja vuoruhuv-

von ángirušsursurggiid mat sáhttet leat mielde loktemin sámegeleagiid logu buot oahppomannolaga dásiin ja loktet máhtu ja gealbbu sámi gielas ja kultuvrras. Ráđdehusa vuoruhuvvon ángirušsursurggit leat:

- buoridit diehtujuohkima vuoigatvuođaid ja vejolašvuođaid birra
- buoridit sámi mánáid vejolašvuođa oažžut mánáidgárdefálaldaga
- dahkat ohppiide álkibun válljet oahpahas sámegeleas
- loktet studeantaid rekrutterema
- fállat buori kvalitehta ja buoret rámmaevttuid mánáidgárddi ja skuvlla oahpaheddjiid ja bargiid gealbovdáneapmái
- nannet alit oahpu fága- ja dutkanbirrasiid
- fállat eanet olámuttolaš oahpuid alit oahpus
- ovddidit buoret máhtovuodu

Sámedikki jahkediedáhus lea jahkásaš diedáhusa fásta mielddus, ja Sámedikki árvoštallamat bohtet ieš diedáhusteavsttas. Nu go ovdal ge, de lea Sámediggi leamaš mielde dánjagáš diedáhusbarggus. Sámediggi lea maid searvan árvaladdančoahkkimiidda. Sámedikki árvalusat ja mearkkašeamit leat muhtun muddui heivehuvvon diedáhustekstii ja muhtun muddui biddjojuvvon sierra vuollekapihtalii.

Ráđdehus lea mearridan ahte sámi giella, kultuvrra ja servodateallima stuorradiggediedáhusa 2024 fáddán galgá leat álbmotdearvašvuohta ja eallindilit sámi guovlluin.

Lávdegotti meannudeapmi

Lávdegoddi doalai rabas gulaskuddama áššis cuoŋománu 24.b. 2023 masa gávccii áhahusa serve.

Lávdegoddi lea maiddái ožžon čálalaš gulaskuddanárvalusaid áššis. Gulaskuddanárvalusat leat olámuttus ášši siiddus stortinget.no siidduin.

Lávdegotti mearkkašeamit

Lávdegoddi, Bargiidbellodaga miellahtut, Jorodd Asphjell, Sigurd Myrvoll, Lise Selnes ja Elise Waagen, Olgešbellodaga, Margret Hagerup, Kari-Anne Jønnes ja Jan Tore Sanner, Guovddášbellodaga, Maren Grøthe ja Marit Knutsdatter Strand, Ovddádusbellodaga, Himanshu Gulati, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Grete Wold, Ruoksada, jođiheadđi Hege Bae Nyholt, ja Gurutbellodaga, Abid Raja, čujuha dasa ahte dát dieđáhus lea viđat stuorradiggedieđáhus jahkása dieđáhusain sámi giela, kultuvrra ja servodateallima birra maid ráđdehus bidjá ovdan. *Lávdegoddi* mearkkaša ahte dánjagáš dieđáhus, Dieđ. St. 13 (2022–2023), guovdilastá gealbbu ja rekrutterema mánáidgárddis, vuodđooahpahasas ja alit oahpus, ja dan lea Máhttodepartemeanta bidjan ovdan. Sámedikki jahke dieđáhus čuovvu sierra mielddusin dieđáhusas.

Lávdegoddi háliida čujuhit bellodagaid miellah-tuid mearkkašemiide lávdegotti árvalusas Prop. 57 L (2022–2023) ođđa oahpahaslága birra, gč. Árv. 442 L (2022–2023), ja gielda- ja hálddahaslávdegotti árvalusas Prop. 58 L (2022–2023) Endringer i sameloven birra mii maiddái máinnaša sámi gielaid, gč. Árv. 441 L (2022–2023).

Rollat ja ovddasvástádus sámi gielaide oahpahasuorggis

Lávdegoddi čujuha dasa ahte Máhttodepartemeantas lea bajimus ovddasvástádus mánáidgárdesuorggis, das maiddái ovddasvástádus ráhkkanahhtit lánkaárvalusaid ja hálddašit lánkamearrádušaid. Norgga lága ja riikkaidgaskasaš geatnegasvuodaid mielde stáhtas lea geatnegahtton ovddasvástádus sámi álbmoggii. Stáhtas lea bajimus ovddasvástádus das ahte oahppit vuodđooahpahasas ožžot ollašuhthojuvvot vuoigatvuoda oahpahasii sáme gielas beroškeahhtá ásanbáikkis, ja ahte oahpahas addojuvvo Máhttoloktema/Máhttoloktema 2020 – Sáme giela oahppoplánaid vuodul. Dat mearkkaša ahte stáhtas lea ovddasvástádus mearridit lágaid ja lánkaásahasaid mat fuolahit geatnegasvuodaid, juolludit resurssaid iešguđet doaibmabijuid čadaheapmái, ja dasto vel gozihit doaimma. Lávdegoddi čujuha dasto dasa ahte stáhtas lea ovddas-

vástádus alit ohppui, dása gullet dat golbma alit oahppoásahas main lea erenoamáš ovddasvástádus sáme gielas (UiT – Norgga árktalaš universitehta, Davvi universitehta ja Sámi allaskuvla).

Lávdegoddi háliida deattuhit ahte sáme giela buot servodatsurggiin leat dehálaččat vai sáme giela ain bissot ealli giellan. Dan oktavuodas lea mánáid giellaoččodeapmi čoavddus sáme giela ealáskahttimii.

Lávdegoddi oaivvilda dieđáhusa bures ja vuodalaččat válddahit dili ja ovdanbuktit hástalusaid mat sáme gielas leat buot dásiin oahpahasuorggis. *Lávdegoddi* vuorjašuvvá, seamma lánkaš go ráđdehus, go váilot bargit geat hálddašit sáme giela, ja guorrasa dasa ahte dát lea stuorra hástalus olles servodahkii, mii maiddái ráđde vejjolašvuodaid ollašuhthit bajimus giellapolitiikalaš mihttomeriid.

Lávdegoddi háliida deattuhit ahte giella lea dehálaš oassi olbmo identitehtas ovttaskasolmmožin ja álbmoga kultuvrras ja kultuvrralaš iden titehtas. Lánkaš dili nu, ahte sámi oahppit ožžot iežaset giellalaš vuoigatvuodaid fuolahuvvot, lea dehálaš oassi mánáidgárddi ja skuvlla oahppabarggus.

Lávdegoddi lea ovttaoavivis ráđdehusain dárbus koordineret doaibmabijuid eiseváldedásiid ja surggiid rastá guhkit áigge badjel. Buorre ovttasbargu gaskal oahpahasásahasaid, gielladaid ja fylkkagielladaid lea dárbbaslaš sihkkarastin dihtii positiivvalaš ovdáneami boahttevaš jagiin.

Lávdegoddi mearkkaša ahte Regional analyse for Samisk område 2020 čájeha stuorra olmmošlohkonjiedjama sámi guovlluin. Lávdegoddi háliida deattuhit ahte maiddái ealli báikkálaš servodagat leat eaktun sealluhit sámi kultuvrra.

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Guovddášbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut, mearkkaša ahte davvisáme giella lea áitojuvnon giella, ja julev- ja máttasáme giella ges lea duodalaččat áitojuvnon giella, UNESCO mielde. Eanetlohku oaivvilda dán dili leat duodalažžan ja gáibida viiddes doaibmabijuid surggiid rastá. Eanetlohku háliida deattuhit ahte rekrutteren sámi mánáidgárddiide ja skuvlla ja sámi giellaoahpuide ja oahpaheaddjioahpuide lea dehálaš jorgalahttit ovdáneami, nugo stuorradiggedieđáhus čilge.

Eanetlohku háliida váldit ovdan dan ahte sámi giellalávdegoddi geigii NÁČ 2016:18 Váibmogiella 2016:s Máhtto- ja ođasmahttindepartementii ja Sámediggái. Dat árvalii mánggaid doaibmabijuid nannet sáme giela. Eanetlohku čujuha dasa ahte mánggat árvalusat čuovvoluvvojedje, ja oaivvilda dehálažžan sáhttit joatkit dainna bargguin ovddos guvlu.

Lávdegotti Bargiidbellodaga ja Guovddášbellodaga miellahtut čujuhit Hurdal-julggastusa mihttomeriide ražastit sámegeielaid ja nationála sámi kulturloktema ovdii.

Lávdegotti Olgešbellodaga ja Gurutbellodaga miellahtut čujuhit dasa ahte Solberg-ráđđehus, NÁČ 2016:18 Váibmogiela čuovvoleapmin, álggahii dehálaš barggu nannet sámegeielaid. Dát miellahtut čujuhit dasa ahte Solberg-ráđđehusa vuoruheamit dáhpáhuve ovttasráđiid Sámedikkiin. Lea dehálaš ahte álbmotválljen áirasiin Sámedikkis, geat beaivválaččat leat lagat sámi giellageavaheddjiid, leat doaimbavejolašvuodát ieža mearridit mat doaimbajibut leat dehálepmost. Seammás dát miellahtut deattuhit dan ahte lea stuorraservodaga bargu ja geatnegasvuolta leat mielde seailuheamen sámi gielaid ja kultuvrra buori láhkai. Lea mearrideaddji ahte sámegeielaid vuoruheapmi sihke lea mielde nannemin fágabirrasiid ja lea ávkin eanemus lági mielde olbmuid.

Dát miellahtut mearkkašit ahte sámi giella ja kultuvra gullet nannosit oktii. Sámi dáiddarat, kulturoaimmaheaddjit ja kulturásahusat leat mielde nannemin sámegeielaid. Dát miellahtut čujuhit dan oktavuođas dasa ahte Solberg-ráđđehus mearridii hukset oktasaš vistti Beaivváš sámi nationálateahterii ja ođđa Sámi joatkká- ja boazodoalloskuvlii. Dát addá erenoamáš vejolašvuoda nannet sihke sámi giella ja kultuvrra. Dát miellahtut háliidit dasto deattuhit ahte lea hui dehálaš guovdilastit digitála reaidduid seammás go oahppoásahusat fertejit áimmahuššat sámi giellaguddiid ja geavahit sin resursan oahpuin buot dásiin.

Dát miellahtut mearkkašit ahte sámegeielaid dili lea iešguđetlágan iešguđet giellaguovlluin, ja ahte Sámediggi lea álggahan barggu hábmet ovdánahttinprográmmaid máttá- ja julevsámegeiela várás ovttaš ásausaiguin guoskevaš giellaguovlluin. *Dát miellahtut* oavvildit dehálažžan nannet sajáiduvvan ásausaiguin ja leat mielde doarjumin nana gealbobirrasiid mat leat buorin olles sámi servodahkii, mii lea leavvan miehtá riikka.

Lávdegotti Ovddádusbellodaga miellahttu háliida deattuhit man dehálaš lea ahte mánáidgárddiin ja skuvllain leat bargit geain leat buorre gealbu, mii dagaha ahte buot ožžot fáttmasteaddji ja heivehuvvon pedagogalaš fálaldaga. Dát addá buoremus vuolggasaji ovdáneapmái, oahppamii, máhtestuvvamii ja loaktimii.

Dát miellahttu háliida deattuhit ahte lea dehálaš láhčit dili nu, ahte álbmot miehtá riikka sáhtta doaimmahit iežas kultuvrra ja giella. Norggas mii buohkat eallit oktan álbmogin, ja olbmui geain lea sámi duogáš, lea riekti ja vuogatvuolta ovdánahttit iežaset

kultuvrra ja giella. Gielalaš, kultuvrralaš ja servodatlaš girjáivuohta lea riggodahkan riikki, ja lea dehálaš seailuhit ja viidasit ovdánahttit sámi giella, kultuvrra ja servodateallima Norgga kulturárbbi oassin. Dát miellahttu oavvilda leat dehálažžan ja riggodahkan Norggi bisuhit sámi giella, kultuvrra ja servodateallima dain guovlluin gos sápmelaččat árbevirolaččat leat ássan ja leamaš.

Dát miellahttu háliida čujuhit fágaođastusa ásaheapmái, mas lea stuorát didolašvuolta eamiálbmogiid ja nationála minoritehtaid birra Norggas, ja dasa ahte leat ráhkaduvvon oahppomearreplána studeanttaide geat váldet oahpaheaddjioahpu.

Dát miellahttu háliida deattuhit dan, ahte Ovddádusbellodat garrasit vuostálastá olbmuid vealahit sohkaheali, oskku, seksuálalaš soju ja čearddalašvuoda geažil. Dát miellahttu oavvilda galgat seailuhit ja viidasit ovdánahttit sámi giella ja árbevieruid, muhto ii doarjjo sierravuogatvuodaid ja vealaheami mat govssáhallet muđui servodaga duogáza geažil.

Hástalusat mánáidgárddiin, vuoddoahpahas ja alit oahpus

Lávdegoddi mearkkaša ahte sámegeielat bargiid váilevašvuolta lea stuorámuš hástalus nannet ja ovdánahttit sámi gielaid ja identitehta mánáidgárddis ja skuvllas. Lea vuorjašuhiti go váilot buorit bargit geat hálddašit sámegeiela ja geain lea sámi kulturádejjupmi formálalaš fágalaš gealbbu lassin. Stuorra jearru oahpaheddjiin ja eará bargiin geain leat sámegeielat oahppu, ii leat ođđa ášši, muhto dat lea leamaš bissovaš hástalus mánggaid jagiid.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte olu oahppit válljejit eret sámegeiela joatkkaskuvllas. Dat dahká ahte unnit oahppit sáhttet ohcat, ja háliidit ohcat, alit ohppui sámegeielas dahje sámegeilli. Go nu unnán vuosttaš- ja nubbisámegeielagat čađahit joatkkaskuvlla, de eai šatta doarvái studeanttat buot daidda oahppofálaldagaide main gáibiduvvo sámegeielat gealbu. Dát guoská erenoamážit sámi oahpaheaddjioahpuide. *Lávdegoddi* miediha ahte go lea stuorra jearru sámi giellagealbbus maiddái eará surggiin, nugo dearvvašvuoda- ja sosiálasuorggis, medias ja almmolaš hálddašeamis, de olusat heitet oahpaheaddjin mii fas nanne rekrutterendárbbu.

Lávdegoddi mearkkaša ahte lea maiddái váttis rekrutteret olbmuid fágalaš virggiide sámegeielas universitehta- ja allaskuvlasuorggis, mii fas dagaha heajos rekrutterema sihke sámi mánáidgárdeoahpaheaddjiohppui ja oahpaheaddjiohppui ja unnán sámegeielat oahpaheddjiid.

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Guovddášbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja

Gurutbellodaga miellahtut, čujuha dasa ahte váilu olu sámi giellagealbu buot surggiin, sihke mánáidgárddis, skuvllas, alit oahpus ja muđui almmolaš suorggis. Lea stuorra hástalus go seamma olbmot geavahuvvojit mángga suorggis iešguđet bargguide. *Eanetlohku* čujuha dasa ahte dán ferte čoavdit guhkesáigge ja plánalaš barggu ja buori ovttasbarggu bokte surggiid rastá.

Lávdegoddi čujuha dasa ahte diedáhusas deatuhuvvo, ahte lea stuorra jearru oahpaheddiin ja muđui bargiin geain lea sámeziel oahppu, muhto eai oahpahuvvo doarvái gokčat dárbbu mánáidgárddis ja skuvllas. Sámediggi válldaha iežas mearkkašeamis gelbbolaš bargiid váilevašvuoda gealbokriisan mii lea miehtá riikka.

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Guovddášbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut, čujuha mánggaid gulaskuddanásuhaide geat čujuhit dasa ahte gealbováilevašvuolta earret eará boahdá das go olu sámeziel oahppit eai čadat joatkkaskuvlla. *Eanetlohku* čujuha Sámedikki mearkkašeamái mas deatuhuvvo ahte dakkár doaibmabijuid čađaheapmi mat dagahit ohppiid sámezielagin vuodđoskuvlamannolagas ja manjja vuodđooahpaha, leat stuorámuš ja deháleamos vuogit sihkkarastin dihtii boahttevaš rekrutterema ja gelbbolašvuoda.

Lávdegotti Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut ovddidit dakkár árvalusa:

«Stuorradiggi bivdá ráđđehusa máhccat ruovttoluotta plánain, mii lea ráhkaduvvon ovttas bealálaččai-guin bargoeallimis ja Sámedikkiin, das mo sáhtttá rekrutteret eanet oahpaheddiid ja fágaoahpaheddiid geain lea sámi duogáš, ja doaibmabijuid fátmastit ja doalahit sámezielat bargiid geain leat eahpeformálalaš gealbu, ovdamearkka dihtii joatkkaoahpu bokte fitnodagas.»

Lávdegotti Olgešbellodaga ja Gurutbellodaga miellahtut čujuhit dasa sámi kultuvra lea erenoamáš ja dahká Norgga ja Eurohpá gelddolažžan ja mánggabealagin. Sámi giella ja kultuvra gullet lávga oktii, ja gielalaš fápmu badjána sis geat geavahit giela. Danne lea dehálaš ahte sihkkarastojuvvojit buorit rámmaeavttut sámezielaide, ja ahte vejolašvuolta oahppat sámeziela nannejuvvo.

Buorre giellaoahpahanfálaldat sámeziellii lea dehálaš vai Norga boahtteáiggis galgá sáhttit fállat bálvalusaid sámi álbmogii iežas gillii. Lea dárbu sámezielat bargiide dearvašvuodasuorggis, politiijain ja mánáidgárddiin ja skuvllain, muhto dál leat stuorra hástalusat

nagodit rekrutteret doarvái olbmuid geain leat sihke fágalaš relevánta gealbu ja sámi giellagealbu muhtun osiin riikkas.

Dát miellahtut oidnet ahte servodat sáhtttá bárttáskaddat, ii ge nagot rekrutteret doarvái sámezielat bargiid mánáidgárddiide ja skuvllaide, ja dien láhkai láivuda vejolašvuodaid geavahit ja oahppat sámezielas bajásšattadettiin. Dat fas sáhtttá dagahit stuorát rekrutterenváttisvuodaid boahtteáiggis. Vai eastada dakkár ovdáneami, de lea dehálaš fuolahit ahte eanemus lági mielde olbmot ožžot sámezieloahpahusfálaldaga mánán jo, ja ahte fálaldat lea buorre olles skuvlamannolagas.

Dasa lassin oaivvildit *dát miellahtut* ahte ferte viidat geavahit váikkuhangaskaomiid nannen dihtii sámeziela Norggas ja Sámis. Dasa gullá sihkkarastit sámi mánáide eanet girjjiid, spealuid, digitála lávddiid ja filmmaid iežas gillii. Dasa gullá maiddái doarjut sámezielat musihkkáriid ja láchit dili geavahit eanet almmuhandoarjaga norgga ja sámi musihkkii.

MÁNÁIDGÁRDI

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Guovddášbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut, mearkkaša ahte Sámediggi oaivvilda mánáidgárddiid dálá rámmaplána lea hástalusán sámi mánáidgárddiide. Sámi mánáidgárddit leat áibbas dehálaččat sámi servodahkii, ja vai Norga galgá sáhttit ollašuttit iežas vuoigatvuodaid seailuhit sámi giela ja kultuvrra. *Eanetlohku* čujuha dasa ahte mánáidgárddit leat dehálaččat mánáid sámi giela ja kultuvrra ovdáneapmái ja máhttui. Viidásit giel-laoahpaheami vuodđu biddjo mánáidgárddis.

Lávdegotti Bargiidbellodaga ja Guovddášbellodaga miellahtut čujuhit dasa ahte ráđđehusa mihttomearri lea buorre sámezieloahpahas mánáidgárddiin ja skuvllain vai sámezielat galget bissut ja olahit eanet olmuide. *Dát miellahtut* oaivvildit gávdnot geavatkeahes vejolašvuolta vai eanet mánát ožžot sámi mánáidgárdefálaldaga, ahte eambbosat válljejit oahpaha sámezielas ja sámeziellii. Danne čujuhit *dát miellahtut* Hurdal-julggaštusa áigumuššii loktet sámi mánáidgárdesajiid logu.

Lávdegotti Olgešbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut ovddidit dakkár árvalusa:

«Stuorradiggi bivdá ráđđehusa árvvoštallat doaibmabijuid mat sáhttet leat mielde nannemin sámi mánáidgárddiid fálaldagaid hivvodaga ja kvalitehta, ja máhccá ruovttoluotta Stuorradiggái heivvolaš láhkai. Árvvoštallan galgá fátmastit sihke dálá praksisa,

mánáidgárddi rámmaplána ja mánáidgárdelága. Sámediggi galgá váldot mielde bargui.»

VUOĐDOOAHPAHUS

Lávdegoddi mearkkaša ahte olusat heitet sámi giellaoahpaheamis, ja ahte menddo stuorra oassi ohppiin geain lea sámegiella giellan, sihke sámegiella 1 ja 2 gitta 4 rádjai, heitet oahppomannolagas. Oahppit geain lea sámegiella 2 gitta 4, vásihit noaddin go sámegiel-oahpahus mielddisbukta eanet skuvlatiimmaid, ja *lávdegoddi* čujuha dasa ahte dat leat hástalus man ferte váldit duođas.

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Guovddášbellodaga ja Ruoksada miellahtut, mearkkaša ahte mángasat geat leat buktán gulaskuddanárvalusaid lávdegoddi, čujuhit hástalusaide mat gusket váilevaš sámegiel oahpponeavvuide. Lea dehálaš sihkkarastit ahte sámi ohppiin leat sámegiel oahpponeavvut mat čuvvot gustovaš oahppoplánabuktosa.

Lávdegotti Bargiidbellodaga ja Guovddášbellodaga miellahtut háliidit deatuhit ahte jagiin 2020–2022 lea juolluduvvon 15 milj. kruvnna sámi oahpponeavvuid buvttadeapmái fágaođastusa geažil, ja čujuha Prop. 1 S (2022–2023) mas ráđdehus árvalii juolludit vel 6 milj. kruvnna dán ulbmilii.

Lávdegotti Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut mearkkašit man fuolastuvvan Sámediggi lea ohppiid vejolašvuodaide šaddat sámegielagin vuoddo- ja joatkkaoahpahusas. *Dát miellahtut* čujuhit das ahte eanaš mánáid árgabeaivvis lea okta oassi skuvla ja okta oassi SAÁO ja oaivvildit leat dehálažžan ahte sámi gielas ja kultuvrras lea lunddolaš ja integrerejuvnon sadji maiddái doppe. *Dát miellahtut* čujuhit fágalihtu mearkkašeapmái mas háliidit eanet sámi giella- ja kulturmáhtu mánáid- ja nuoraidbargiide vai sáhttet gaskkustit mánáidgárddiid ja SAÁO rámmaplána áigumušaid, ja oahppoplánaid bajitoassi loktejuvvo ovdan.

Dát miellahtut oaivvildit galgat vuoruhit vuoruhansurggiid mat galget sihkkarastit ahte leat álkít beassat ja bivvnuhat álgit sámi oahpahusfálaldagaide. *Dát miellahtut* čujuhit Skuvllaid riikkalihtu gulaskuddanvástádussii mas árvalit nannosat vuoruheami olahat dihtii sámi giellaoahpaheami mihttomeriid, ja ovddidit dákkár árvalusa:

«Stuorradiggi bivdá ráđdehusa máhccat ruovtto- luotta Stuorradiggái árvalusain mo sáhtta nannet sámi

oahpahusa dainna lágiin ahte dahká sámi SAÁO nuvtán ja geahpedit hattiid sámi mánáidgárddiin.»

Lávdegotti Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut čujuhit Sámedikki mearkkašeapmái ahte lea dárbu nationála fierpmádahkii skuvllaid gaskkas main leat sámi oahppit:

«Skolens doble mandat, å danne og å utdanne, gjelder selvsagt også for samisk skole. Det innebærer blant annet at et opplæringstilbud i særlig samisk som er et dannelsesfag, men også opplæring i de øvrige fagene, skal gis på grunnlag av de samiske kulturverdiene. På grunnlag av dette viktige prinsippet, ser Sametinget behov for å etablere et nasjonalt nettverk blant skoler med stor andel samiske elever for å dele erfaringer og sammen utvikle den samiske skolen. Et slikt nettverk ville også kunne være nyttig for de mange lærere utenfor forvaltningsområdet, som ikke har et samisk fagmiljø å samarbeide og å støtte seg på og føler på belastningen om å være alene innenfor sitt fagfelt. Sametinget finansierer et nettverk for samiske lærere, NetSam. Sametinget foreslår at departementet påser at NetSam blir en del av dette nasjonale nettverket.»

(«Skuvlla duppal mandáhta, ávdnet ja oahpahit, gusto diedusge maiddái sámi skuvlii. Dat mearkkaša earret eará ahte oahpahusfálaldat erenoamážit sámegiela mii lea ávdnenfága, muhto maiddái oahpahus eará fágain, galgá addojuvvot sámi kulturárvvuid vuodul. Dán dehálaš prinsihpa geažil oaidná Sámediggi dárbbu ásahit nationála fierpmádaga daid skuvllaid gaskkas main stuorra oassi leat sámi oahppit, lonohallan dihtii vásáhusaid ja ovddidan dihtii sámi skuvlla ovttas. Dakkár fierpmádat livčcii maid ávkkálaš daid ollu oahpaheddjiide olggobealde hálddašanguovllu, main ii leat sámi fágabiras mainna sáhtášii ovttasbargat ja mii sáhtášii leat doarjjan, ja mat vásihit noaddin okto doaimmat iežaset fágasuorggis. Sámediggi ruhtada sámi oahpaheddjiid fierpmádaga, NetSam. Sámediggi evttoha ahte departemeanta bearráigeahččá ahte NetSam šaddá oassin dán nationála fierpmádagas.»)

Dát miellahtut ovddidit dan vuodul dákkár árvalusa:

«Stuorradiggi bivdá ráđdehusa máhccat ruovtto- luotta Stuorradiggái nationála fierpmádatplánain skuvllaid várás main leat sámi oahppit.»

JOATKKASKUVLA

Lávdegoddi mearkkaša stuorra dárbbu mánáid- gárdeoahpaheddjiide ja oahpaheddjiide ja čujuha dasa ahte dáid oahpuid rekrutterenvuoddu biddjo joatkkaoahpahusas. *Lávdegoddi* čujuha Dieđ. St. 14 (2022–2023) Utsyn over kompetansebehovet i Norge, 5.4. kapittalii Doaimbajibjut:

«Regjeringen vil vurdere om det er behov for tiltak for å øke fullføringsgraden for videregåendelever i Nord-Norge, herunder om det er tilstrekkelig fleksibilitet i regelverket for videregående opplæring til å ivareta

ulike regionale behov, for eksempel i fylkeskommuner med liten ungdomsbefolkning og store avstander.»

(«Råddehus áigu árvvoštallat lea go dárbu doaimbajuide loktet joatkkaskuvlaohppiid čadahangráda Davvi-Norggas, dása gullá árvvoštallat lea go joatka-oahpahusa njuolggadusat doarvái heivehuvvon áim-mahuššat iešguđet regionála dárbuid, ovdamearkka dihtii fylkkagiieldain gos lea unna nuorraálbmot ja stuorra gaskkat.»)

Lávdegotti Olgešbellodaga ja Gurutbellodaga miellahtut čujuhit dasa ahte fylkkagiieldas skuvlaeaiiggádin lea ovddasvástádus systemáhtalaččat ja plánalaččat bargat vai eanemus lági mielde oahppit čadahivčče ja ceavzzášedje joatkkaskuvlla. *Dát miellahtut* čujuhit dasa ahte buot giieldain ja fylkkagiieldain lea erenoamáš ovddasvástádus das ahte sámi oahppit ožžot kvalitatiiva buori oahpahusfálaldaga. Erenoamážit lea skuvllain hálddašanguovllus stuorra ovddasvástádus. *Dát miellahtut* čujuhit dasa ahte heaitin joatka-oahpahas máinnašuvvo hástalussan, ja lea ovttaoaiivilis dasa. *Dát miellahtut* oaivvildit dárbun nannet sámi gealbobirrasiid ja addit eanet ohppiide gealbobirasfálaldaga. *Dát miellahtut* čujuhit Hábmara suohkanii ja Knut Hamsun joatkkaskuvlii ja oaivvildit leat dárbbašlaš árvvoštallat ásaht eanet sámi profiilaskuvllaid main lea nana sámegeielat biras. *Dát miellahtut* oaivvildit dehálažžan ahte departemeanta ovtta Sámedikkiin árvvoštallá mo stáhta sáhtá veahkehit dáinna. Profiilaskuvllat fálašii ohppiide sihke hálddašanguovllus ja dan olggobealde sámi giellagealbbu ja kultuvrra fysalaš ja digitála oahpahusa kombinašuvvna bokte ja áigodagaid mielde hospiteren. *Dát miellahtut* čujuhit dasa man dehálaš lea ahte ohppiin geat servet digitála oahpahussii, lea oahpaheaddji dahje assistenta iežas fysalaš oahppanbirasis.

ALIT OAHPPU

Lávdegotti eanetlohku, Bargiidbellodaga, Olgešbellodaga, Guovddášbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut, oaivvilda ahte eambbosiidda galgá addot vejolašvuohta váldit sámegeielat oahpaheaddjioahpu, dahje sámegeiela oassin oahpaheaddjioahpus, ja lohkat sámegeiela alit dásis. *Eanetlohku* mearkkaša ahte unnán olbmui lea doarvái gealbu joatka-oahpahas ceavzit alit oahpu sámegeilli, ja ahte dát dahká váttisin rekrutteret doarvái studeanttaid sámi oahpaheaddjioahpuide ja oahpuide sámi gielas ja kultuvrras.

Eanetlohku háliida deattuhit ahte leat álggahuvvon mánga ođđa sámegeiefálaldaga alit oahpu manimus jagiin, earret eará mátta- ja julevsámegeiel vuodđoskuvla-oahpaheaddjioahppu Davvi universitehtas, ja *eantlohku* lea ilus dáinna. *Eanetlohku* čujuha dasa

ahte eanet fálaldagat sáhtášedje leat okta dehálaš doaimbajuju olahit eambbosiidda, ja čujuha dán okta-vuodas ráđdehusa gáiddus- ja heivehuvvon oahpahusa vuoruheapmái miehtá riikka.

Lávdegotti Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga miellahtut čujuhit Sámi allaskuvlla gulaskuddanvástádussii mii deattuha ahte váilevaš máhttu sámi diliid birra oahppovuogádagas lea hástalussan, ja allaskuvla ohcala vuđolat stáhtusválddaheami iešguđet doaimbajuiin mat leat álggahuvvon dán suorggis. *Dát miellahtut* oaivvildit leat hui duodalažžan ahte sámi servodagas váilot pedagogat ja eará dehálaš bargit mat leat dárbbašlaš sihkkarastit sámi mánáidgárddiid ja skuvllaid bisuheami, ja sihkkarastit sámi álbmogii buriid bálvalusaid. *Dát miellahtut* dorjot Sámedikki árvvoštallama das ahte juolludeamit universitehtaide ja allaskuvllaide main leat sámegeiel oahppofálaldagat, fer-tejit lasihuvvot vai huksešii nana ja stáduhis sámi fága-birrasiid mat fas sáhttet nannet oahppofálaldagaid.

Dát miellahtut dorjot Sámi allaskuvlla sávaldaga nannet Sámi ofelaččaide ortnega. Vašši cealkamušat sápmelaččaid vuostá ja sápmelaččaid cielaheapmi lea stuorra servodatváttisvuohta Norggas, ja Sámi ofelaččat-ortnet lea dehálaš eastadit dán, ja dát *miellahtut* ovddidit dákkár árvalusa:

«Stuorradiggi bivdá ráđdehusa máhccat ruovttoluotta Stuorradigái plánain mo galgá nannet Sámi ofelaččaid ortnega.»

Lávdegotti Olgešbellodaga miellahtut čujuhit dasa ahte Bondevik II-ráđdehus ásahii Sámi ofelaččat-ortnega, ja *dát miellahtut* leat mielas nannet ortnega.

Lávdegotti Gurutbellodaga miellahtut mearkkaša ahte lea hástalus oážžut doarvái ohcciid alit oahpuide sámegeielas, ja ahte dát áitá oahppofálaldaga ja nu maiddá rekrutteret bargiid geain lea sámegeiel gealbu, boahhteáiggis. Ovdamearkka dihtii mearridii UiT Norgga árktaš universitehta 2023 njukčamánu ahte sámi buohccidivššároahppu Sámi allaskuvllas Guovdageainnus ii galgga dattetge álggahuvvot, danne go ledje menddo unnán ohccit. Sámi buohccidivššároahppu álggahuvvui 2021:s ja galggai veahkehit gokčat stuorra dárbbu sámegeielat buohccidivššáriidda ja eará dearvašvuodabargiide.

Dát miellahtut čujuha dasa ahte lea stuorra dárbu allaoahppan bargiide geat máhttet sámegeiela, vai sáhtá fállat sámi álbmogii buori fálaldaga iežaset gillii. Jus ii sáhte geavahit sámegeiela go gulahallá almmolaš ášahusaiguin, muhto bággehallo geavahit dárogiela buot almmolaš gulahallamiin, de dat geahpeda sámegeiela geavaheami servodagas ja giela ovdáneami.

Dát miellahttu oaivvilda beroštumi oahpahit allaoahppan bargoveaga mii máhtttá sámegiela, galgá deattuhuvvot garrasit, ja ahte oahppofálaldagat fertejtit oážžut áiggi sajáiduvvat vai geasuhit ohcciid. Dalle dat dárbbasit buot studeanttaid maid sáhtttá rekrutteret, ja einnostahttivuođa das ahte oahppu álgá juohke jagi.

Eará bealit main lea mearkkašupmi sámi gillii ja giellagelbui mánáidgárddis, skuvllas ja alit oahpus

Lávdegoddi čujuha dasa ahte dieđáhusas čilgejuvvojit eará proseassat main lea mearkkašupmi daidda eará fáttáide maid dieđáhus máinnaša. *Lávdegoddi* diehtá ahte Máhttodepartemeanta ja Sámediggi leat ráđđádallan ođđa oahpahuslága árvalusas. *Lávdegoddi* mearkkaša ahte eai boahtán ovttaoaivilvuhtii olles lánkaárvalusas, ja ahte Sámediggi ii doarjjo ođđa oahpahuslága. *Lávdegoddi* čujuha Prop. 57 L (2022–2023) Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) ja Stuorradikki meannudeapmái 2023 giđa, gč. Árv. 441 L (2022–2023).

SÁMI GIRJJÁLAŠVUOHTA

Lávdegotti Sosialisttalaš Gurutbellodaga ja Ruoksada miellahtut oaivvildit girjjálašvuođa leat dehálaš oassi giela bisuheamis ja viidásit ovdánahttimis. Girjjálašvuođa bokte oahppá čállingiela, muhto dat lea maiddái dehálaš gáldu sealluhit historjjá ja kultuvrra, ja viidásit ovdánahttit kultuvrra. Sámi girjjálašvuohta lea sorjjavaš ealli ja aktiivvalaš čállii- ja gaskkusteadjibirrasis. Lea dárbu nannet sámi lágádušaid vai sihkkarastá ahte dat leat dehálaš reaidun nannet sámi kultuvrra. Guhkit áigge váilevaš ruhtadeapmi lea dál dagahan ahte váilot olu sámi oahpponeavvut, juoga mii fas dagaha heajut oahpahusfálaldaga sámi ohppiide. *Dát miellahtut* oaivvildit dán leat hui duodalažžan ja doarju forleggerforeningen oaivila ahte lea dárbu nannet doarjaga sámi lágádusaide ja sámi čálliiide.

Giella- ja hálldahuslávdegotti cealkámuš

Giella- ja hálldahuslávdegoddi čujuha oahpahus- ja dutkanlávdegotti árvalusa álgoevttohussii mii guoská Dieđ. St. 13 (2022–2023) Sámi giella, kultuvra ja servodateallin. Gelbbolašvuohta ja rekrutteren mánáidgárddis, vuoddooahpahas ja alit oahpus birra.

Lávdegoddi čujuha iežas bellodagaid mearkkašemiide oahpahus- ja dutkanlávdegotti áššemeannudeamis, eai ge das leat eanet mearkkašeamit.

Unnitlogu árvalus

Olgešbellodaga, Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga árvalus:

Árvalus 1

Stuorradiggi bivdá ráđđehusa árvoštallat doaimbajibuid mat sáhttet leat mielde nannemin sámi mánáidgárddiid fálaldagaid hivvodaga ja kvalitehta, ja máhccá ruovttoluotta Stuorradiggái heivvolaš lánkai. Árvoštallan galgá fátmastit sihke dálá praksisa, mánáidgárddi rámmaplána ja mánáidgárdelága. Sámediggi galgá fátmastuvvot bargui.

Sosialisttalaš Gurutbellodaga, Ruoksada ja Gurutbellodaga árvalus:

Árvalus 2

Stuorradiggi bivdá ráđđehusa máhccat ruovttoluotta plánain, mii lea ráhkaduvvon ovttas bealálaččaguin bargoeallimis ja Sámedikkiin, das mo sáhtttá rekrutteret eanet oahpaheddjiid ja fágaoahpaheddjiid geain lea sámi duogáš, ja doaimbajibuid fátmastit ja doalahit sámegiela bargiid geain leat eahpeformálalaš gealbu, ovdamearkka dihtii joatkkaoahpu bokte fitnodagas.

Árvalus 3

Stuorradiggi bivdá ráđđehusa máhccat ruovttoluotta Stuorradiggái nationála fierpmádatplánain skuvllaid várás main leat sámi oahppit.

Árvalus 4

Stuorradiggi bivdá ráđđehusa máhccat ruovttoluotta Stuorradiggái plánain mo galgá nannet Sámi ofelaččaid ortnega.

Sosialisttalaš Gurutbellodat ja Ruoksada árvalus:

Árvalus 5

Stuorradiggi bivdá ráđđehusa máhccat ruovttoluotta Stuorradiggái árvalusain mo sáhtttá nannet sámi oahpahas dainna lágiin ahte dahkat sámi SAÁO nuvttá ja geahpedit hattiid sámi mánáidgárddiin.

Lávdegotti ráva

Lávdegotti rávvaga ovddida oktasaš lávdegoddi.

Lávdegottis eai leat muđui mearkkašeamit, čujuha dieđáhussii ja rávve Stuorradikki dahkat dákkár

m e a r r á d u s a :

Dieđ. St. 13 (2022–2023) – Sámi giella, kultuvra ja servodateallin – gelbbolašvuohta ja rekrutteren mánáid-

gárddis, vuodđooahpahas ja alit oahpus – čuovvu beavdegirjji.

Oslo, oahpahas- ja dutkanlávdegottis, miessemánu 25.b. 2023

Hege Bae Nyholt

jodiheaddji

Maren Grøthe

sátnejodiheaddji